

Sivistysvaliokunta

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Viite: HE 74/2026 vp

- Kotoutumista, kielitaitoa ja lukutaitoa edistävä koulutus on koulutusta, ei vain työvoimapalvelu. Kielen oppiminen, lukutaito, perustaidot ja yhteiskuntaan kiinnittyminen ovat osa koulutusjärjestelmän ydintehtävää.
- Esitys uhkaa vapaan sivistystyön oppilaitosten toimintaedellytyksiä ja koulutusverkkoa. Rahoituksen heikentyminen voi vähentää myös muuta vapaan sivistystyön koulutustarjontaa ja heikentää koulutuksen alueellista saavutettavuutta.
- Vapaan sivistystyön asema koulutuksen järjestäjänä tulee turvata. Vapaan sivistystyön valmista koulutusverkkoa, tiloja, opettajia sekä osaamista kotoutumis-, kieli- ja lukutaitokoulutuksen järjestämiseen pitäisi hyödyntää kotoutumisen edistämisen uudistamisessa. Nyt on käymässä päinvastoin.
- Uudistuksen vaikutukset on arvioitava aidosti ja niitä on seurattava. Vaikutukset oppilaitosten rahoitukseen, koulutusverkkoon, muuhun koulutustarjontaan ja sivistysalan työpaikkoihin tulee selvittää huolellisesti.

1. Kotoutumiskoulutus on koulutusta, ei vain työvoimapalvelu

Sivista kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä. Lausunnossamme keskitymme esityksen vaikutuksiin vapaan sivistystyön oppilaitosten asemaan, rahoitukseen ja koulutuksen järjestämisen edellytyksiin. Sivistysala ry:n tavoitteena on, että Suomi on parhaiten koulutettujen ihmisten hyvinvoiva, avoin ja vetovoimainen maa, jossa osaamisella ja luovuudella tehdään parempaa maailmaa.

Sivista pitää esitystä vapaan sivistystyön kannalta erittäin ongelmallisena. Kotoutumista, kielitaitoa ja lukutaitoa edistävä koulutus on koulutusta. Sitä ei tule kaventaa vain työvoimapolitiittiseksi palveluksi tai hallinnolliseksi järjestämiskysymykseksi. Kielen oppiminen, lukutaito, perustaidot ja yhteiskuntaan kiinnittyminen ovat osa koulutusjärjestelmän ydintehtävää.

Suomessa on 64 yksityismuotoista kansanopistoa, 23 yksityistä kansalais- ja työväenopistoa, 15 yksityistä kesäyliopistoa ja 11 yksityistä opintokeskusta, joihin muutokset vaikuttavat suoraan tai epäsuorasti.

Vapaan sivistystyön koulutusta koskevien ratkaisujen tulee säilyä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla, eikä toimivaa koulutusverkkoa tule heikentää siirtämällä rahoitusta kuntien

peruspalvelujen valtionosuuksiin tavalla, joka vähentää oppilaitosten tosiasiallisia mahdollisuuksia järjestää kotoutumista ja lukutaitoa tukevaa koulutusta.

2. Esitys uhkaa vapaan sivistystyön koulutusverkkoa ja muuta koulutustarjontaa

Vapaan sivistystyön oppilaitokset ovat pitkään järjestäneet kotoutumista, kielitaitoa, lukutaitoa ja osallisuutta tukevaa koulutusta. **Esitys uhkaa heikentää useiden vapaan sivistystyön toimijoiden rahoitus pohjaa merkittävästi ja samalla niiden mahdollisuuksia järjestää tätä koulutusta jatkossa.**

Merkille pantavaa on, että **vaikutukset eivät rajaudu vain kotoutumista ja kielitaitoa edistävään koulutukseen.** Monille vapaan sivistystyön oppilaitoksille tämä koulutus muodostaa olennaisen osan toiminnan kokonaisrahoituksesta. Jos rahoitus poistuu tai heikkenee, vaikutukset voivat ulottua koko oppilaitoksen toimintaan ja kykyyn järjestää myös muuta vapaan sivistystyön koulutusta. Näin ollen myös seuraavien tehtävien hoitaminen on vaarassa:

- o koulutus peruskoulun päättäneille ja jatko-opintoihin suuntaaville: esimerkiksi kansanopistojen opistovuosi oppivelvollisille, tutkintoon valmentava koulutus, pitkät linjat ja avoimen korkeakoulun opinnot jatko-opintoihin hakeutuville
- o perustaitojen opetus: esimerkiksi aikuisten perusopetus luku-, kirjoitus- ja matemaattisten taitojen vahvistamiseksi
- o kieli- ja digitaitokoulutus: kohderyhmänä esimerkiksi maahanmuuttajat, ikääntyneet ja työttömät
- o kulttuuri- ja yhteiskunnallinen koulutus: esimerkiksi osallisuutta ja kansalaistaitoja vahvistava koulutus
- o ammatillinen koulutus: esimerkiksi kansanopistojen tarjoama ammatillinen koulutus nuorille ja aikuisille

Esitys voi myös katkaista maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden koulutuspolkuja. Vapaan sivistystyön lukutaitokoulutus vahvistaa niitä perustaitoja, joita opiskelija tarvitsee siirtyäkseen esimerkiksi aikuisten perusopetukseen, kotoutumiskoulutukseen tai oppivelvollisuuslain 5 §:ssä tarkoitettuun kansanopistokoulutukseen.

Arviomme mukaan esitys voi tarkoittaa **useiden satojen sivistysalan työpaikkojen menetystä** ja siten heikentää myös koulutuksen alueellista saavutettavuutta ja kymmenientuhansien suomalaisten mahdollisuuksia kouluttautua ja opiskella vapaan sivistystyön oppilaitoksissa.

Pahimmillaan esitys voi johtaa siihen, että **koulutuksen järjestäjien toimintaedellytykset heikkenevät ratkaisevasti, koulutusverkko supistuu ja vapaan sivistystyön koulutustarjonta vähenee.**

Korostamme, että sivistysvaliokunnan toimialan kannalta kyse ei siis ole vain kotoutumispoliittisesta muutoksesta, vaan merkittävästä koulutuspoliittisesta ratkaisusta.

3. Muutosehdotuksemme hallituksen esitykseen

Sivista esittää, että sivistysvaliokunta edellyttää hallintovaliokunnalle antamassaan lausunnossa vapaan sivistystyön aseman säilyttämistä nykyisellään kotoutumista, kielitaitoa ja lukutaitoa edistävässä koulutuksessa. Esitystä ei tule hyväksyä tältä osin ilman muutoksia. Mikäli vapaan sivistystyön asemaa ei voida turvata eduskuntakäsittelyssä, asia tulee palauttaa jatkovalmisteluun.

Vapaan sivistystyön oppilaitosten turvaaminen koulutuksen edellyttää, että vapaasta sivistystyöstä annetun lain 9 §:n 2 momenttia ei kumota, vaan kotoutumissuunnitelmaan sisältyvän vapaan sivistystyön koulutuksen erillinen valtionosuusperusta säilytetään. Kun 9 §:n 2 momentti säilytetään, tulee myös saman lain 10 §:ään ja 24 §:ään tehdä sitä vastaavat muutokset, jotta koulutuksen rahoitusperusta ja opiskelijalle maksuton asema säilyvät.

Lisäksi kotoutumislain 27 §:ää ja 30 §:ää tulee täsmentää siten, ettei kotoutumista, kielitaitoa ja lukutaitoa tukeva koulutus rajaudu käytännössä yksinomaan työvoimakoulutuksena järjestettäväksi koulutukseksi.

Kotoutumislain 30 §:ssä tulee säilyttää selkeä mahdollisuus tukea vapaan sivistystyön oppilaitoksissa järjestettävää omaehtoista koulutusta silloin, kun koulutus on sisällytetty kotoutumissuunnitelmaan ja se tukee kotoutuja-asiakkaan kotoutumista, kielitaidon kehittymistä, luku- ja kirjoitustaitoa, yhteiskunnassa tarvittavia perustaitoja tai työllistymistä. Nykyinen muotoilu jättää liikaa tulkinnanvaraa sen osalta, missä tilanteissa vapaan sivistystyön omaehtoinen koulutus voi olla työttömyysetuudella tuettavaa kotoutumislain mukaista opiskelua.

4. Vaikutusten arviointeja tarkennettava

Sivista pitää välttämättömänä, että **esityksen vaikutukset vapaan sivistystyön oppilaitosten rahoitukseen, koulutusverkkoon ja muuhun koulutustarjontaan arvioidaan vielä huolellisesti ennen lain hyväksymistä**. Uudistusta ei tule toteuttaa tavalla, jolla on laajalle ulottuvia ja kauaskantoisia vaikutuksia vapaan sivistystyön koko toimintaan.

Mikäli uudistus päätetään toteuttaa esitetyssä muodossa, Sivista pitää olennaisena, että eduskunta seuraa uudistuksen vaikutuksia erityisesti yksityisen vapaan sivistystyön oppilaitoskentän osalta ja varmistaa, että oppilaitoksilla on taloudelliset edellytykset jatkaa toimintaansa.

Helsingissä 6.5.2026

Sivistysala ry

Annakaisa Tikkinen, johtava asiantuntija, politiikka ja vaikuttaminen

Aleksi Sandroos, asiantuntija, politiikka ja vaikuttaminen, aleksi.sandroos@sivista.fi, p. +35840 082 6363